

alimara

COL·LECCIÓ «IMAS»

Innovació i Metodologia en Afers Socials

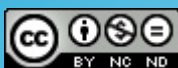
Núm. 60. Gener 2019

ISSN: 2659-5273

Estratègia d'atenció al sensellarisme a Mallorca. D'un problema de gestió a un problema amb solució

Teresa Vallespir Acosta

Directora Insular d'Inclusió Social (IMAS)

Resum

Article introductor al tema monogràfic objecte d'aquesta edició de l'Alimara: el 'sensellarisme'. Algunes reflexions sobre els elements de canvi en el disseny de les polítiques públiques per tal d'afrontar aquesta problemàtica social.

Paraules clau

Col·lectius vulnerables, sensellarisme, habitatge social.

Algunes consideracions prèvies

L'habitatge és un dret universal recollit a la Declaració Universal dels Drets Humans i un dret humà bàsic recollit a altres normatives estatals i autonòmiques.

Però la realitat és que les polítiques públiques d'habitatge a l'Estat Espanyol no han anat amb la mateixa direcció i han anat més dirigides a generar activitat econòmica i creació de llocs de feina que a garantir un dret bàsic tal com marquen les diverses normatives.

La manca d'accés a un habitatge i l'exclusió residencial és una realitat alarmant a tota Europa i Mallorca no n'és una excepció. Mallorca s'està posicionant en els darrers anys com una de les ciutats més atractives per al mercat immobiliari, generant això fortes pujades en els preus de lloguer, transformació d'habitatges residencials en pisos turístics amb la corresponent activitat econòmica, i això no es tradueix en major protecció al dret a la vivenda.

Paral·lelament, d'ençà de la darrera reforma laboral del 2012, ens trobam amb un mercat de laboral inaccessible per a moltes persones, altament excloent i precari, amb una elevada temporalitat, contractacions a temps parcial i descens de poder adquisitiu.

Ni el parc públic d'habitatge està garantint el dret a l'accés a l'habitatge digne, ni el mercat de feina està complint amb la seva funció social que és la de garantir estabilitat i seguretat econòmica a les famílies, la qual cosa fa que cada vegada sigui més habitual el perfil de persona sense llar que demana accés a algun dels serveis d'acollida a alguns dels recursos de la Xarxa d'Inclusió Social de Mallorca. És una situació absurda i difícil d'imaginar ara fa unes dècades, però és amb la que ens estam trobant de cada vegada més.

Per tant, el fenomen del sensellarisme, no és un problema d'afers socials, és sobretot d'habitatge i en segon lloc, de mercat de treball.

Dimensió. Què vàrem trobar. Com estam actuant

Partint del convenciment que el disseny de polítiques públiques eficients, requereix un coneixement exhaustiu de la realitat social, des del 2015, i en el marc de l'Estratègia d'atenció al sensellarisme de Mallorca 2017-2020, l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS) vé

organitzant amb una periodicitat biannual, recomptes de persones sense sostre. Saber exactament quantes persones dormen al carrer i saber el per què, permet traçar alternatives eficaces i dissenyar recursos i estratègies de prevenció que impliquin el conjunt d'administracions.

L'IMAS és l'institució pública encarregada de dur a terme les polítiques d'atenció a les persones més vulnerables, entre d'altres, les persones sense llar a qui acompanya des de la dècada dels 2000 a partir d'un ampli catàleg de recursos i serveis adreçats a elles. Tot i així, segons les dades del darrer recompte de persones sense sostre dut a terme al març del 2017, a Mallorca 461 persones dormen a centres d'acollida i 219 ho fan al carrer, i ho fan en la majoria dels casos des de fa més de 5 anys.

Aquestes dades són simptomàtiques i demostren que ens trobàvem davant un greu problema de gestió de recursos que tenien com a única resposta l'augment de places a centres d'acollida temporals, no donant, a llarg termini, resposta a la situació d'exclusió social i residencial.

Aquests centres d'acollida temporals segueixen l'anomenat 'model d'escala' en què l'accés a l'habitatge és el resultat final d'un camí ple de normes a haver de complir, relacionades amb horaris, amb usos dels espais, amb els seus itineraris d'inserció, amb les seves addicions, la qual cosa dificulta molt la possibilitat de sortir de la situació de sensellarisme i promou reiterades entrades i sortides del sistema, carrer-centre-carrer, agreujant i cronificant les condicions de salut de les persones més vulnerables.

Aquest model falla, perquè no està dirigit a la solució. Està fracasant reiteradament amb moltes persones en les que s'aplica.

La solució al sensellarisme no passa per augmentar places en albergs o serveis d'acollida residencial, passa per canviar metodologies i trobar solucions estables que garanteixin l'accés a la vivenda com a un dret humà fonamental, que s'allunyin de l'assistencialisme i fomentin l'autonomia personal.

Com podem canviar-ho. Elements per al canvi

Aquesta legislatura a l'IMAS s'ha iniciat un canvi de model de gestió.

En el cas de les persones sense sostre, treballam per trobar solucions a un model caduc i obsolet. El que es venia fent fins ara no solucionava res, sols gestionava la misèria del sensellarisme. Poc eficient i molt manco eficaç. Es destinaven molts recursos a gestionar quelcom que no funcionava, que necessitava un canvi.

Des de fa uns mesos aquest canvi a Mallorca comença a ser una realitat. A partir de l'avaluació de les dades que ens han donat els recomptes s'han engegat dos nous serveis Primer la Llar (Housing First) i Llar amb suport (Housing Led), amb nous enfocaments i una metodologia innovadora per atendre a les persones sense llar que suposen un canvi de paradigma perquè, a diferència, del model d'escala, es comença pel final, facilitant l'accés a un habitatge de forma permanent i estable. Es reconeix el dret a l'habitatge i a l'autodeterminació, l'atenció es basa en les necessitats i els ritmes de cada persona. Elles són capaces de promoure canvis per a millorar la seva vida, noltros sols els acompanyam.

Són serveis amb un fort caràcter desinstitucionalitzador i descentralitzador, en què les persones utilitzen recursos de la comunitat, fora de les institucions que paralitzen la iniciativa i cronifiquen les situacions d'exclusió. Ambdós serveis posen al centre el dret a una llar pròpia i parteixen de la idea de que disposar d'un habitatge propi digne i adequat és un punt de partida i una condició necessària per a la millora i recuperació de la persona i no el resultat final d'un procés.

Però aquests dos serveis, no són l'únic canvi introduït.

Per a les persones sense llar, que viuen a centres d'acollida residencial, hem ampliat el catàleg de serveis especialitzats, bé pel tractament específic de patologies invalidants, bé per afavorir processos de capacitació per a la inserció sociolaboral i el foment de l'autonomia personal, bé per a l'atenció de famílies amb menors a càrrec; i per l'altra banda, hem millorat els existents, dotant d'un major nombre de professionals i introduint nous perfils tot amb la determinació de donar resposta i millorar la qualitat de l'atenció a les persones.

Finalment, amb l'objectiu de fer serveis més còmodes, dignes i inclusius per a les persones acollides, hem iniciat la redacció d'un pla d'infraestructures que contemplen tant reformes, com construcció de nous equipaments. Un pla que posa especial esment a la densitat d'ocupació dels serveis d'acollida residencial, que dona compliment al model d'atenció centrat en les persones, amb equipaments especialitzats per a tractaments específics i entorns adients per a la recuperació i reinserció.

Reptes de futur

En una societat avançada no ens podem permetre el luxe de tenir persones (sobre)visquent al carrer. Hem de lluitar amb polítiques progressistes que lluitin contra la desigualtat social, amb polítiques redistributives que facin arribar la riquesa que es genera en la Comunitat Autònoma a totes les capes de la societat i poder garantir un autèntic estat de benestar.

Calen polítiques públiques valentes que garanteixin els drets més fonamentals de la ciutadania i facin front a la injustícia social.

Les polítiques engegades aquesta legislatura a l'IMAS pretenen mostrar el camí a seguir en la lluita contra el sensellarisme, amb resultats esperançadors, millores substancials dels serveis i les intervencions, hem volgut fer visible el problema del dret a l'habitatge i l'exclusió residencial, hem impulsat els recomptes de persones sense sostre que dormen al carrer, com a eina no sols de planificació estratègica sinó també com a important eina de sensibilització i hem estat pioners en la posada en marxa de serveis que s'allunyen de l'assistencialisme i fomenten l'autonomia.

Però cal seguir fent feina per aconseguir que, en uns anys, en aquesta illa, ningú dormi al carrer, i això no ho podem fer sols.

Tot i que en general, les polítiques d'atenció al sensellarisme s'han desenvolupat des del camp dels serveis socials, és imprescindible que aquest fenomen estigui també present a l'agenda política d'habitatge, econòmica i laboral. La seva continuïtat dependrà en bona part d'una política articulada entre aquestes administracions. Potser els programes d'accés a habitatge, Primer la Llar i Llar amb Suport engegats a Mallorca, siguin l'oportunitat per abordar la qüestió.